

De Oude Ley

Jaargang 43
2021 nr. 4

KNNV
vereniging
voor veldbiologie
afdeling Tilburg

Colofon

De Oude Ley is het blad van de KNNV-afdeling Tilburg en wordt toegezonden aan alle leden. Bovendien ontvangen de leden het landelijke KNNV-blad 'Natura'.

Redactie

Redactie : Frans en Thérèse van den Heuvel, Alie Stofberg en Theo Peeters.

Opmaak : Berry Staps.

Omslag : Foto Bart Horvers, Vormgeving Joost Horvers

Redactieadres: Atjehstraat 3, 5014 BK Tilburg, f.g.vdnheuvel@gmail.com

Tekst het liefst in een word-bestand; foto's, illustraties en kaartjes graag als bijlage meesturen.

Kopijdata voor de Oude Ley: 21 februari, 21 mei, 21 augustus, 21 november.

ISSN: 1 381 – 852X | Oplage: 250 exemplaren (papier) en 200 digitaal.

Bestuur KNNV-afdeling Tilburg:

Voorzitter: vacature

Secretaris: Marie-Cécile van de Wiel

Veldhovenring 27

5041 BA Tilburg

013 – 5436541 | secretaris@tilburg.knnv.nl

Penningmeester: Huub Claessen

Wilgenlaan 2

2382 Poppel België

06 – 24633736 | penningmeester@tilburg.knnv.nl

Excursies: Stella Wesel

Gluckstraat 41

5011 VE Tilburg

06 – 27055446 | excursies@tilburg.knnv.nl

Bestuurslid: Frans van den Heuvel

Atjehstraat 3

5014 BK Tilburg

06 – 52762288 | f.g.vdnheuvel@gmail.com

Coördinatoren van commissies en website

Excursiecommissie Stella Wesel

Cursuscommissie KNNV/IVN Marie-Cécile van de Wiel

Digitale media Berry Staps

Website www.knnv.nl/tilburg

Facebook <https://www.facebook.com/KNNVTilburg/>

Redactioneel	1
KNNV-nieuws	2
Agenda	3
Nieuws uit de werkgroepen	8
Tis rood, klein en groeit tussen de stoepstenen	9
Drie nieuwe slijmzwammen gevonden	13
Onbekende planten langs de Donge	15
Een verrassing bij het postkantoor	19
Ontwikkeling van de Tilburgse binnenstad!	22
Snelle steenloper	24
Zomermaaidag	26
Museumnieuws	28
Witte gij ut?	31

Redactioneel

Deze Oude Ley nr. 4 is de eerste versie die mede onder mijn verantwoordelijkheid is uitgebracht. Daarom maak ik van de gelegenheid graag gebruik om alle auteurs hartelijk te bedanken voor hun bijdragen. Sommigen hebben zelfs vlak voor of vlak na hun vakantie artikelen aangeleverd om de deadline te halen. Er is geen enkele reminder de deur uitgegaan.

Hoe je met de aangeleverde teksten omgaat is een kwestie van smaak en van inhoudelijke kennis. Voor mij is de keuze tussen de rekkelijken en de preciezen niet zo moeilijk. Vroeger als schrijver van vele (economische) artikelen en columns ergerde ik me dood aan al te veel wijzigingen. Kortom de auteurs wordt zoveel mogelijk vrijheid gegund. Uiteraard worden er wel redactionele aanpassingen gedaan, met name ook als daar expliciet om wordt gevraagd hetgeen ook meermalen is gebeurd.

Tot slot nog een punt wat diverse malen te berde is gebracht: de zwart-wit uitgave van de Oude Ley. Dat is uiteraard heel jammer voor al die mooie aangeleverde foto's maar een versie in kleur is véél duurder en dat gaan we dus niet doen. Kijk daarvoor óók naar de digitale versie op de website.

Ik wens jullie allen veel leesplezier.

Frans van den Heuvel

Start verenigingsjaar

Op 31 augustus is het nieuwe verenigingsjaar van start gegaan. Een aantal leden kwam bijeen in Natuurmuseum Brabant om onder het genot van een hapje en een drankje eindelijk weer eens bij te praten. Ook de werkgroepen zijn vanaf 7 september weer voorzichtig gestart. Je wordt via de desbetreffende coördinatoren hierover geïnformeerd.

Excursies

De excursies zijn ook al begonnen. Vanzelfsprekend blijft vooraanmelding noodzakelijk en hebben de organisatoren de vrijheid om nadere regels te stellen i.v.m. corona. Maar liefst een zevental interessante gebieden zullen worden bezocht.

Lezingen

In overleg met Natuurmuseum Brabant is ervoor gekozen de lezingen te verplaatsen naar de tweede donderdag van de maand. Er kunnen nog geen grote publiekslezingen gepland worden. In oktober en november zijn er wel twee besloten proeflezingen gepland, waarvoor u zich ook moet aanmelden. Het kan zijn dat de regelgeving rondom activiteiten gewijzigd wordt na het verschijnen van deze Oude Ley. Raadpleeg de website voor de laatste actuele informatie.

Cursussen

De start van de cursussen wordt uitgesteld tot het voorjaar van 2022. In de volgende Oude Ley volgt daarover meer informatie. De publieksexcursies in De Kaaistoep zullen, zoals het er nu uitziet, hervat worden in april 2022.

Kaaistoepboek

Ten slotte nog iets over de ledenaanbieding van het Kaaistoepboek. Inmiddels hebben al bijna 1000 Kaaistoep-boeken een weg gevonden naar geïnteresseerde lezers. Maar er zijn nog voldoende boeken beschikbaar om deze ledenactie aan te kondigen. Zoek je nog een bijzonder cadeau? Tot en met 31 december krijg je als KNNV-lid korting op dit prachtige boek en kost het maar 20 euro! Bestellingen graag via [✉ kaaistoep2020@gmail.com](mailto:kaaistoep2020@gmail.com).

Datum	Onderwerp
8 oktober	Wandeling Huis ter Heide
14 oktober	Lezing over heidebeheer door Jap Smits
16 oktober	Sporenspeurtocht De Brand
11 november	Lezing 'De Kaaistoep' door Paul van Wielink
12 november	Fietstocht Regte Heide e.o.
20 november	Wandeling Drijflanen
10 december	Wandeling Wellenseind
18 december	Natuurontwikkeling op de Regte Heide
8 januari	Midwinterwandeling Baardwijkse Overlaat

Afspraken KNNV-excursies in verband met het coronavirus

Alle excursies zijn onder voorbehoud vanwege de coronamaatregelen. Actuele informatie vind je op de website van de KNNV-afdeling Tilburg onder 'Agenda'. Mochten er in deze weer versoepelingen komen dan gelden de volgende afspraken:

- Per excursie mag een bepaald maximaal aantal personen deelnemen.
- Omdat het aantal deelnemers per excursie beperkt is, is het niet meer mogelijk om je tegelijk voor meerdere excursies aan te melden. Vandaar dat bij elke excursie de periode waarbinnen je je kunt aanmelden is aangegeven.
- Vooraf aanmelden bij de excursieleider -binnen de aangegeven periode- is noodzakelijk: geef je naam en telefoonnummer door, liefst per e-mail.
- De deelnemers, die zich hebben opgegeven, hebben geen klachten. Anders melden zij zich weer af.
- De deelnemers zijn zelf verantwoordelijk voor het houden van 1,5 meter afstand ten opzichte van elkaar.
- Deelnemen aan een activiteit is geheel op eigen risico.
- Kom op de fiets of met eigen vervoer. Carpoolen kan alleen met een mondkapje.

Toelichting op de agenda

KNNV-excursies zijn in principe bestemd voor KNNV-leden. Wil je deelnemen maar ben je geen lid, neem dan contact op met het secretariaat (☎ 013-5436541).

Het is verder gewenst mee te nemen: verrekijker, loep en bij langere excursies eten en drinken. Bij extreem slecht weer kan de excursieleider besluiten de excursie niet door te laten gaan. Bel bij twijfel de excursieleider. Ook voor nadere informatie kunt u bij hem/haar terecht.

Heb je wensen om eens naar een bepaald gebied te gaan, of een bepaald thema, of andere ideeën, laat het ons weten, zodat wij deze wensen in ons programma kunnen opnemen. Hopelijk tot ziens op een van onze excursies.

8 oktober Vrijdag

Onderwerp	Wandeling door Landgoed Huis ter Heide Noord
Tijd	9.00 - 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Sportcomplex de Drieburcht, Wagnerplein 1.
Contact	In verband met het coronavirus is aanmelding verplicht bij Stella Wesel (☎ 06-27055446 of ✉ excursies@tilburg.knnv.nl). Van 29 september t/m 6 oktober kun je je aanmelden.
Omschrijving	Tot ongeveer 1900 was dit een heidegebied en graasden er schapen. Vlees en wol waren de bron van inkomsten. Toen dat niet meer rendabel was werd het gebied vanaf begin 20e eeuw vol geplant met bomen voor houtproductie. Dit leverde toen meer op, omdat er grote vraag was naar hout voor de mijnen. Maar deze eentonige bossen, met allemaal rijen bomen, dezelfde dennen van dezelfde leeftijd, waren funest voor de natuur. Het gebied was niet meer aantrekkelijk voor allerlei insecten, vogels en zoogdieren. Al enige jaren werkt Natuurmonumenten aan vergroting van de variatie in het bos. Er werden open plekken gemaakt, o.a. door begrazing van schotse hooglanders. Loofbomen kregen de kans te groeien en dood hout mag gewoon blijven liggen, zodat paddenstoelen er kunnen groeien en dieren, zoals vleermuizen, spechten en insecten het kunnen gebruiken als schuilplaats. Samen met Ben Akkermans maken we een wandeling door dit gebied.

14 oktober Donderdag

Onderwerp	Lezingen over HEIDE-beheer
Tijd	19.30 - 22.00 uur.
Locatie	Natuurmuseum Brabant, Spoorlaan 434, Tilburg.
Contact	In verband met het coronavirus is aanmelding verplicht bij Guido Stooker, ✉ gstooker@live.nl.
Omschrijving	De KNNV-afdeling Tilburg wil het heidebiotoop en het beheer daarvan onder de aandacht van de KNNV-leden brengen. Dit mede naar aanleiding van het beheerplan Kaaistoep dat dit jaar wordt herzien. Heide is één van de meest bedreigde biotopen van Nederland, zeker als het gaat om insecten. De belangrijkste oorzaken hiervoor lijken de stikstofdeken die over het Nederlandse landschap ligt en de klimaatverandering. Deze effecten kunnen door beheerders nauwelijks beïnvloed worden, maar met uitgekiend beheer kan nog wèl veel behouden of hersteld worden. Na een lezing van Jap Smits (voormalig heidebeheerder Strabrechtse Heide èn Nederlands bekendste heide-expert) en de pauze volgen twee presentaties van Berry Staps en Guido Stooker over de natuurwaarden en het beheer van de Regte Heide resp. De Sijsten.

16 oktober Zaterdag

Onderwerp	Sporenspeurtocht de Brand
Tijd	9.00 - 12.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Schoorstraat 37, 5071 RC Udenhout (dit is de parkeerplaats tegenover Brasserie de Kat).
Contact	In verband met het coronavirus is aanmelding verplicht bij Inge Radstake (☎ 013-5702506 of ✉ ijb.radstake@gmail.com). Van 7 t/m 14 oktober kun je je aanmelden.
Omschrijving	De Brand is een gebied dat bij veel mensen al bekend is. Vaak wordt er gekeken naar vogels, paddenstoelen of de boomkijkers. Deze keer gaan we op zoek naar sporen die verschillende dieren achterlaten. Van dassen zijn vaak prenten in een zachte bodem te zien maar ook hun foerageerputjes en latrines. Slaapplaatsen van reeën zijn herkenbaar aan de schoongeveegde bosgrond. Maar ook andere dieren laten sporen na b.v. de mijngangen in een blad, de hazelnoten die een boomklever in de stam klemt, vraatsporen etc. We gaan ontdekken wat we op onze speurtocht tegenkomen. Het is aan te raden laarzen of hoge waterdichte schoenen aan te trekken. De Brand is een nat gebied, zeker als het de week voor de excursie geregend heeft.

11 november donderdag

Onderwerp	Lezing 'De Kaaistoep' door Paul van Wielink
Tijd	20.00 - 22.30 uur.
Locatie	Natuurmuseum Brabant, Spoorlaan 434, Tilburg.
Lezing door	Paul van Wielink
Omschrijving	In verband met het corona/museumprotocol is aanmelden verplicht. De theaterzaal mag nog niet helemaal vol zitten met belangstellenden. Een en ander is afhankelijk van de regels op 11 november. Aanmelden kan vanaf 1 november bij ✉ secretaris@tilburg.knnv.nl Het Kaaistoepboek is vorig jaar al verschenen maar het onderzoek gaat gewoon door. Paul van Wielink is één van de onderzoekers die inmiddels meer dan 25 jaar in het gebied allerlei onderzoek doet. Tijdens deze lezing vertelt hij over zijn laatste projecten en ontdekkingen.

12 november Vrijdag

Onderwerp	Fietstocht Regte Heide e.o.
Tijd	9.00 uur, eindtijd afhankelijk van het weer.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Spar, Burgemeester van de Mortelplein, Tilburg.
Contact	In verband met het coronavirus is het verplicht aan te melden bij Pieter Mueller (☎ 013-4678438 of ✉ pmueller@xs4all.nl). Van 4 t/m 10 november kun je je aanmelden.

Omschrijving Via het Bels Lijntje fietsen we binnendoor naar de Regte Heide. Langs akkers, met akkerrandbeheer, gaan we op zoek naar de 'winter'-vogels die profiteren van het rijkelijk aanwezige voedselaanbod aldaar. Over de heide rijden we naar het beekdal van de Poppelsche Leij, de Krombeemden. Het gebied is deels opnieuw ingeplant met struweelvormers zoals meidoorn, sleedoorn, hazelaar en lijsterbes. Op deze manier ontstond een prachtig wandelgebied. Er is een uitzichtheuvel aangelegd om dieren te kunnen observeren en te genieten van de nieuwe natuur. We fietsen verder naar de recreatieve poort aan het Gorps Baantje; hier kunnen we eventueel pauzeren. Vervolgens door Gorp en Rovert naar het Bankven en via Breehees weer terug naar Tilburg.

20 november Zaterdag

Onderwerp **Wandeling Drijflanen**
Tijd 9.00 - 12.00 uur.
Locatie/Vertrek Station Universiteit Tilburg bij de kiosk. We gaan met de fiets verder.
Contact In verband met het coronavirus is aanmelding verplicht bij Mirjam Sikkers (☎ 06-82595787 of ✉ msikkers@planet.nl). Van 10 t/m 18 november kun je je aanmelden.
Omschrijving De Drijflanen, kleinschalig bloemrijk grasland afgewisseld met bosstroken, is een belangrijk amfibieën/reptielengebied in onze stad. Er zijn poelen gegraven, de graslanden worden begraaasd door schapen, er zijn bomen en struiken bijgemengd. Er komen verschillende soorten salamanders en kikkers voor. Mischa Cillessen was al vroeg in zijn loopbaan betrokken bij de ontwikkeling van dit natuurgebied. Tegenwoordig is hij onze stadsecoloog. We kunnen geen betere gids hebben.

10 december Vrijdag

Onderwerp **Wandeling door landgoed Wellenseind**
Tijd 9.00 - 13.00. uur
Locatie/Vertrek Parkeerplaats Aldi, Spoordijk/Doornbossestraat, Tilburg.
Contact In verband met het coronavirus is aanmelding verplicht bij Stella Wesel (☎ 06-27055446 of ✉ excursies@tilburg.knnv.nl). Van 1 t/m 8 december kun je je aanmelden.
Omschrijving Landgoed Wellenseind is een relatief jong landgoed met bijzondere kenmerken en grote landschappelijke gevarieerdheid. De twee meanderende beken de Reusel en de Raamloop, die in het noordelijk deel van Wellenseind bijeenkomen, zijn de kern van het geheel. De beekdalen, gelegen tussen dekzandruggen en beboste stuifzanden, geven een mooi beeld van hoe vroeger grote delen van Noord-Brabant er uit hebben gezien.

Ze verlenen het gebied een grote aardkundige en historische betekenis. De broekbossen, rabatten en watersystemen in de beekdalen vormen één van de parels van het landgoed. Landgoed Wellenseind is een gaaf bewaard gebleven gebied, waar vrijwel alle landschapstypen die vanouds kenmerkend waren voor de Kempen, op een relatief kleine oppervlakte bij elkaar komen. De hoogteverschillen en de aanwezigheid van zowel natte als droge gebieden, zorgen samen met de afwisseling van dicht bos, open heide, akkers, weilanden en vijvers voor deze variatie.

18 december Zaterdag

Onderwerp	Natuurontwikkeling op de Regte Heide
Tijd	9.00 - 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi Spoordijk/Doornbossestraat Tilburg.
Contact	In verband met het coronavirus is aanmelding verplicht bij Stella Wesel (☎ 06-27055446 of ✉ excursies@tilburg.knnv.nl). Van 10 december t/m 16 december kun je je aanmelden.
Omschrijving	De plagwerkgroep is al ruim 35 jaar actief op de Regte Heide. Zij heeft daar een terrein van ongeveer vier hectare geadopteerd waar werkzaamheden worden uitgevoerd om de biodiversiteit te behouden of uit te breiden. Leo van Zeeland is al vanaf het begin actief bij deze werkgroep en gaat met ons het gebied in om te laten zien wat het beheer van vele jaren heeft opgeleverd.

8 januari Zaterdag

Onderwerp	Midwinterwandeling Baardwijkse Overlaat
Tijd	10.00 - 15.30 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Wagnerplein, verzamelen bij de Drieburcht.
Contact	In verband met het coronavirus is aanmelding verplicht bij Stella Wesel (☎ 06-27055446 of ✉ excursies@tilburg.knnv.nl). Van 31 december t/m 6 januari kun je je aanmelden.
Omschrijving	De oude functie van de Baardwijkse Overlaat zit nog altijd in zijn naam verwerkt. Het gebied werd vroeger gebruikt als overlaat. Bij hoge waterstanden in de Maas stroomde het water naar de Overlaat zodat stroomafwaarts geen dijken doorbraken. Hierdoor ontstonden zogeheten spoelgaten. De verschillende spoelgaten geven onderdak aan kikkers en salamanders. Het gebied kenmerkt zich door een afwisseling van vennen, bossen en grazige weilanden. Natuurmonumenten heeft met succes de Amerikaanse vogelkers in de Baardwijkse Overlaat bestreden en laat ook grazers hier hun werk doen; dit alles om de diversiteit niet kwijt te raken. Ben Akkermans neemt ons mee door dit gebied. Na afloop van de wandeling is de traditie om iets te eten in de plaatselijke horecagelegenheid.

Paddenstoelen- korstmossen- werkgroep

Bij het verschijnen van deze Oude Leij is het paddenstoelenseizoen alweer in volle gang. Het programma van de paddenstoelen- en korstmossenwerkgroep kan gevonden worden op de site van KNNV Tilburg onder Werkgroepen: Paddenstoelen en korstmossen.

Net als andere jaren bevat het programma vanaf half augustus tot eind november wekelijks meerdere excursies naar een grote variëteit aan natuurgebieden rondom Tilburg en één in de omgeving van Turnhout in België. Aan de excursies kunnen ook niet-leden van de paddenstoelenwerkgroep deelnemen, maar meld je daarvoor altijd vooraf aan bij de contactpersoon van de werkgroep, via ✉ paddenstoelen@tilburg.knnv.nl of per ☎ 06-27 042 960, van José Langens. Dit omdat het programma wijzigingen kan ondergaan door klimatologische omstandigheden. Verder zullen we ons natuurlijk moeten houden aan eventuele nieuwe ontwikkelingen en/of restricties i.v.m. Covid-19.

Plagwerkgroep

Zoals vele vrijwilligersorganisaties, is de plagwerkgroep op zoek naar jonge mensen. Via de Natuurwerkdagen bereiken we met enige regelmaat een groep jonge mensen hetgeen soms resulteert

in nieuwe leden. De volgende stap is om te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om ook de schoolgaande jongeren te interesseren in natuur. Daarvoor zijn nu 3 trajecten gestart. Allereerst hebben we onze plaggroep aangemeld als stageplek voor een maatschappelijke stage van leerlingen van de middelbare school. Voor de nog jongere leerlingen gaan we via de basisschool werkdagen organiseren waarbij de leerlingen een dagdeel kunnen 'werken' op de heide. En Brabants Landschap zal jongeren doorsturen naar onze werkgroep. Vanuit dat laatste traject is inmiddels al 1 nieuw lid toegetreden van 14 jaar.

'Jongeren' aan het werk (foto B. Staps)

Tis rood, klein en groeit tussen de stoepstenen

Loes van Gorp

Bericht uit Limburg

Enige tijd geleden kwam ik in gesprek met Theo Peeters die graag wilde aansluiten bij de Whatsapp groep van de plantenwerkgroep. Hij komt in het land op plekken waar wij als plantenwerkgroep niet zo snel arriveren. Zo deelde hij met ons een bolletjeskers uit Maarsse. Leuk om zo nu en dan een plant te zien langskomen die in onze directe omgeving niet vaak te zien is. Op 27 april ontvingen we ook een foto uit Wessem (Li) met de tekst: Tis rood, klein en groeit tussen de stoepstenen, mosbloempje *crassula tillaea* [1].

Het rode dwergplantje is mosbloempje, op de Maasboulevard in Wessem (foto T Peeters).

**Begraafplaats
Hasselt Tilburg**

In het voorjaar volgde ik een cursus en als onderdeel daarvan inventariseer ik het km-hok om mijn woonhuis. Op 25 mei, een regenachtige dag, bezocht ik -tussen de buien door- de begraafplaats aan de Lambert de Wijsstraat om te zien of daar nog plantjes staan die mijn soortenlijst aanvullen. Op deze begraafplaats wordt regelmatig geschoffeld, met wat zoekwerk vond ik er toch wat plantjes.

Kleine leeuwenklauw, vreemde ereprijs, greppelrus, tripmadam, ringelwikke en in het zand bij wat vogelmuur zag ik nog een héél klein groen plantje staan dat ik niet direct thuis kon brengen. Dus maakte ik wat foto's en kwam tot de conclusie dat dit een mosbloempje was [2]. Korte tijd later bedacht ik me dat die naam eerder voorbij kwam op de Whatsapp groep met een foto. Mijn groene plantje leek wel op het rode plantje dat Theo met ons deelde. Na wat zoekwerk ontdekte ik op de paden ook de groen-rode exemplaren en toen was ik overtuigd, jawel hoor, ook hier in Tilburg stond het mosbloempje. Verheugd en voldaan keerde ik weer huiswaarts.

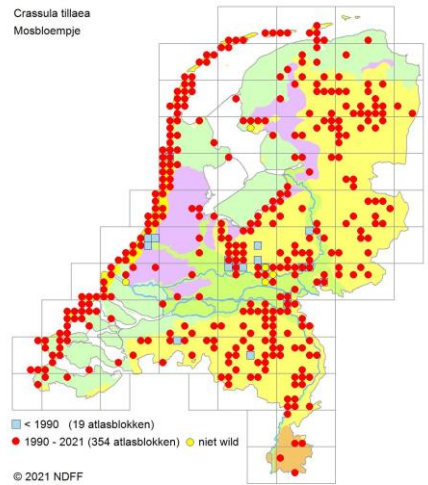
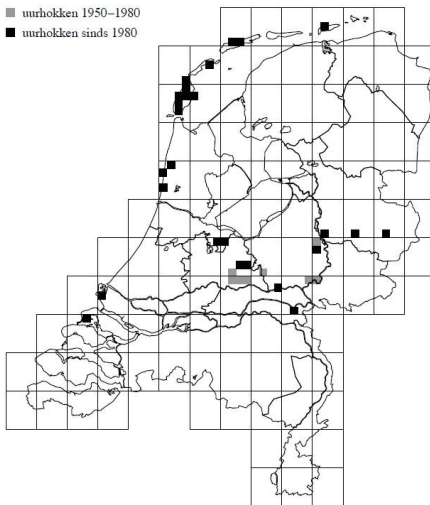
De tekst in de verspreidingsatlas [3] klopte goed, wellicht zie jij deze soort ook wel ergens op een begraafplaats, of in het safaripark waar het lekker zonnig en warm is, daar krijg ik ook altijd die rode kleur van

Groen mosbloempje in de schaduw op begraafplaats Hasselt (foto L van Gorp).

Een rood/groen mosbloempje in de zon op begraafplaats Hasselt (foto L van Gorp).

Deze verspreidingskaartjes van het mosbloempje laten een duidelijke toename zien (Uit: [6] en [3]).

Mosbloempje -
Crassula tillaea

Mosbloempje lijkt in een vroeg stadium op mos en groeit evenals mos op vochtige plaatsen [3]. *Crassula* is afgeleid van het Latijnse *crassus*, wat "dik of vlezig" betekent. *Tillaea* is genoemd naar Michael Angelo Tilli, een Italiaans botanist (1653-1740), die een beschrijving van de botanische tuin van Pisa gaf. Mosbloempje is één van de kleinste plantjes van de Nederlandse flora, 1 tot 5 centimeter hoog. De soort groeit op en langs paden op voedselarme bodem, o.a. op begraafplaatsen. Vindplaatsen liggen vooral langs de kust en in het waddengebied (veel waarnemingen van Texel) en verspreid in een brede strook in zuidelijk Utrecht en de Veluwe. Uit grote delen in het noord- en zuidoosten van het land zijn nauwelijks waarnemingen bekend. Na 1980 is de soort fors toegenomen [5]. Plaatselijk is de soort algemeen. Het plantje is onbehaard en vaak roodachtig. Hoe meer de standplaats is uitgedroogd des te roder de kleur. In Nederland is het vooral op voetpaden gevonden, doch zeer zeldzaam [4]. Mogelijk hebben we te maken met een waarnemerseffect van deze dwerg onder de stoeplanten. Zoekt en gij zult vinden!

Dankwoord

Met dank aan Theo Peeters voor het delen van de foto van een klein rood plantje.

Bronnen

[1] <https://waarneming.nl/waarneming/view/212017188>

[2] <https://waarneming.nl/waarneming/view/214775391>

[3] <https://www.verspreidingsatlas.nl/1287#>

[4] <https://waarneming.nl/soort/info/2457>

[5] <https://waarneming.nl/species/2457/statistics/>

[6] Ham, R.W.J.M. van der & B.J. Vreeken, 2009. Mosbloempje (*Crassula tillaea* Lester-Garland) in het Nederlandse kustgebied. - *Gorteria* 34 (1/2): 53–56.
<https://natuurtijdschriften.nl/pub/537487>

Drie nieuwe slijmzwammen gevonden

José Langens

Schimmel of Amoebozoa?

Binnen de paddenstoelen- en korstmossenwerkgroep van KNNV Tilburg houdt vooral Bart Horvers zich bezig met slijmzwammen of myxomyceten. Al sinds jaar en dag (Bart is al vanaf de oprichting lid van de paddenstoelenwerkgroep) hebben de slijmzwammen zijn belangstelling, maar na 2016 is hij zich steeds meer gaan toeleggen op deze bijzondere organismen. Slijmzwammen worden tegenwoordig niet altijd meer bij de schimmels ingedeeld, maar door sommigen in een eigen rijk worden geplaatst, of door anderen bij de groep van de Amoebozoa worden gerekend. De twee algemeenste slijmzwammen zijn waarschijnlijk de opvallend geel gekleurde heksenboter en de oranjeroze gewone boomwrat, ook wel blote billetjeszwam genoemd.

De passie van Bart

Bart Horvers onderzoekt, bestudeert en, zeker niet in de laatste plaats, fotografeert met passie de diverse, vaak totaal van elkaar verschillende stadia die myxomyceten doorlopen gedurende hun levenscyclus, van slijmerig plasmodium tot rijp sporenlichaam, dat van slechts enkele tienden van millimeters tot enkele centimeters kan meten.

Niet eerder in Nederland gevonden

Vorig jaar kwamen er bij Bart enkele takjes terecht via een kennis, waarop een slijmzwam groeide die was gevonden in de bossen van Schijndel. De rijpe glanzende vruchtlichamen hadden een prachtige, blauwige gloed. Na determinatie kwam Bart uit op een soort die niet eerder in Nederland gevonden was: *Lamproderma nigrescens*. Omdat nieuwe soorten aangemeld moeten worden via de vereiste weg, had Bart contact gezocht met Hans van Hooff, specialist in myxomyceten bij de Nederlandse Mycologische Vereniging (NMV). Nadat Hans van Hooff de soort geverifieerd had, is er een Nederlandse naam aan toegekend: “zwartdradig parelmoerkopje”. Deze naam is gekozen in samenspraak tussen Bart en Hans. Over deze bijzondere vondst is meer te lezen op de site van de NMV onder het Myxomyceten project in Nieuwsbrief No 2. Na dit eerste contact werden er meer vondsten, die via microscopisch onderzoek en bestaande naslagwerken niet zondermeer op naam gebracht konden worden, ter controle voorgelegd aan Hans van Hooff. Via via werden er bij de determinatie van de zeldzame soorten myxomycetenexperts van over de hele wereld benaderd, zoals Dmitry Leontyev uit de Oekraïne, Marianne Meyer uit Frankrijk en Yukinori Yamamoto uit Japan.

Bart blijft speuren

Enkele zoektochten van Bart Horvers in de Oisterwijkse bossen naar een slijmzwam die hij daar vorig jaar gevonden had, maar die helaas niet opnieuw aangetroffen werd, leidden uiteindelijk naar de vondsten van maar liefst *drie, voor Nederland nieuwe soorten*.

De eerste soort die Bart vond is vooral bekend van Tasmanië en is door Dmitry Leontyev beschreven: *Tubifera dudkae* – sleepnetbuiskussen. De tweede soort gaf wat meer kopzorgen. Hiervoor zocht Hans van Hooff contact met Yukinori Yamamoto en Marianne Meyer. De uitkomst was dat het om een soort ging die alleen bekend is uit Japan en Amerika: *Physarum digitatum* – vingervormig kalkkopje. De derde nieuwe soort die Bart gevonden had stond wel in de reguliere boeken, dus die had hij snel op naam, maar was wel zo zeldzaam, dat hij nog maar enkele keren in Europa gevonden is: *Cribraria languescens* – purperbruin lantaarntje.

Deze bijzondere ontdekkingen, alleen al in de omgeving van Tilburg, doen vermoeden dat het laatste woord over de aanwezigheid van slijmzwammen in Midden-Brabant, of in Nederland in het algemeen, nog lang niet is gezegd. Bart Horvers blijft in ieder geval met enthousiasme speuren.

*Foto's van deze nieuwe vondsten zijn te zien op de site van KNNV Tilburg onder Werkgroepen: Werkgroep Paddenstoelen en korstmossen

Bart op zoek naar bijzondere korstzwammen. (foto P. van Wielink).

Onbekende planten langs de Donge

Guido Stoker

Nieuwe soorten

Zoals inmiddels bekend verondersteld, is er binnen de gemeente Tilburg sprake van een aanzienlijke oppervlakte natuurontwikkeling in gebieden langs de Donge. Het betreft gronden die voorheen in agrarische gebruik waren. Ik heb het dan over de Reeshofweide en de Lange Rekken. Die herinrichting gaat gepaard met veel grondverzet, waarbij tijdelijk nogal verstoorde pioniersituaties ontstaan. Voor allerlei ruderaal planten en exoten vormen deze plekken een aantrekkelijke groeiplaats. Maar ook in de Dongevallei, reeds 25 jaar geleden ontwikkeld tot natuurgebied langs de Stads-Donge, blijft de flora zich wijzigen en worden nieuwe soorten aangetroffen. Ik heb de flora van de Dongevallei in 2010-2011 uitgebreid geïnventariseerd en kwam toen tot 473 verschillende plantensoorten. Maar dat is dus al weer 10 jaar geleden. Dit jaar inventariseer ik, samen met Monique Simons en Karina Fonseca Azevedo, de dagvlinders van de Dongevallei. We doorkruisen daarbij het gehele gebied van zuid naar noord, ca. 3,5 km lang en ik let daarbij natuurlijk ook op de flora. Zo ontdekte ik verschillende plantensoorten die ik een decennium geleden nog niet in de Dongevallei tegenkwam. Hieronder volgen een aantal bijzondere vondsten.

De Dongevallei

Nieuw voor de Dongevallei zijn onder meer zomerefijnstraal (*Erigeron annuus*) en de melige toorts (*Verbascum lychnitis*). De bloemhoofdjes van eerstgenoemde exoot (ingeburgerd in de 19^e eeuw vanuit Noord-Amerika) zitten in vrij losse, iets schermvormige pluimen met relatief grote witte lintbloemen rondom en korte, gele, behaarde buisbloemen in het hart die voorzien zijn van een schubbenkroontje. De bloemen zijn polygaam: de bloemen bezitten zowel mannelijke als vrouwelijke voortplantingsorganen, maar kunnen ook met alleen maar mannelijke of alleen vrouwelijke geslachtskenmerken zijn uitgerust. Deze éénjarige soort behoort tot de familie van de composieten (= Asteraceae) en is verder niet bijzonder zeldzaam. De groeiplaatsen zijn vooral beperkt tot dijken, bermen en spoortaluds in het zuiden van Nederland en het rivierengebied. In de Dongevallei trof ik de soort aan langs de buitenzijde van het begrazingsraster.

De melige toorts is vrij zeldzaam in ons land en is de laatste jaren vooral gevonden langs de grote rivieren en in de duinen in West-Nederland. Het is, in tegenstelling tot de vorige soort, wèl een inheemse soort. De plant dankt zijn naam aan het feit dat de bladeren van boven groen en van onderen wit-melig zijn. De plant kan wel 1,50m hoog worden; de pluimvormig vertakte bloeiaren zijn opmerkelijk rijk van witte bloemen voorzien. Ook deze soort staat graag in geroerde grond: (spoor-)bermen, omgewerkte kapvlakten, maar ook langs boszomen en struweelranden. In de Dongevallei trof ik de soort aan op een beschadigde zode nabij een stuw waar afgelopen jaren werkzaamheden zijn verricht.

Melige toorts (foto's G. Stoker).

Tenslotte trof ik als nieuwe soort voor de Dongevallei langs het veeraster nog wit vetkruid aan (*Sedum album*), het broertje van de geelbloeiende muurpeper. Dat is niet zo verwonderlijk, want beide 'vetplantjes' (fam. Crassulaceae = vetplanten) zijn in grote hoeveelheid op de 'groene daken' van de naastgelegen huizen aangebracht.

De Lange Rekken

Dit jaar inventariseren Jan van de Wiel, Frans Stoop en ik de flora van de Lange Rekken. Dat gebied is in het kader van de natuurontwikkeling flink op de schop gegaan. Daarbij zijn naderhand op de graan- en 'vogelakkers' kruidenrijke zaadmengsels gebruikt. Ook de aangebrachte 'keverbanken' zijn ingezaaid met zaadmengsels voor akkerranden en drachtplanten. Toch zijn er een aantal minder algemene, maar niet zeldzame akkerplanten in het gebied aangetroffen op weliswaar geroerde grond, maar waar deze niet is ingezaaid. Het betreft bijvoorbeeld soorten die je toch niet dagelijks ziet, zoals gewone duivenkervel (*Fumaria officinalis*), hoenderbeet (*Lamium amplexicaule*) en bernagie oftewel komkommerkruid (*Borago officinalis*). Alle drie typische akkerplanten, die het echter ook op ruderaal (= verstoorde) plekken goed doen.

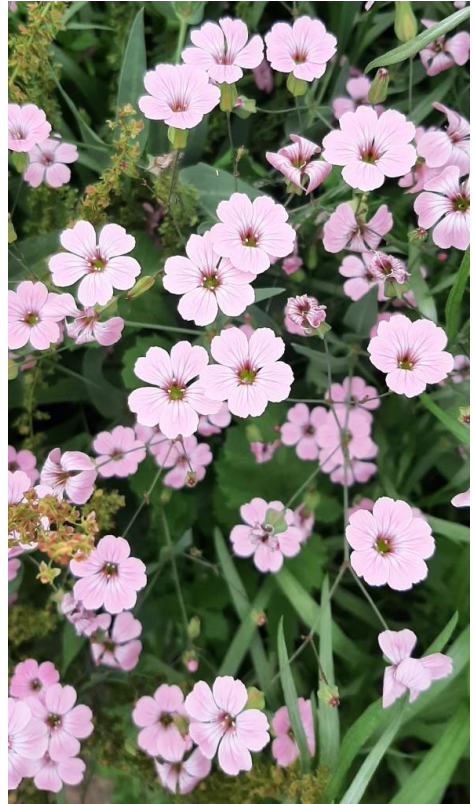
Interessanter zijn de vondsten van Franse silene (*Silene gallica*) en Perzische klaver (*Trifolium resupinatum*). Beide soorten werden aangetroffen op de keverbanken, die zijn ingezaaid met een regulier akkerkruidmengsel en een zaadmengsel met drachtplanten. Toch stonden genoemde soorten niet op de lijst van de gebruikte zakjes. Franse silene is een zogenaamde 'archeofyt' (vóór 1500 ingevoerd) vanuit het Middellandse Zeegebied. De tot de Caryophyllaceae (= anjer-familie) behorende plant staat op de Rode Lijst als zeer zeldzaam en bedreigd met een achteruitgang van 75-100% in de afgelopen 50 jaar. Het opkomen vanuit de oorspronkelijke zaadbank lijkt onrealistisch, dus de vondst zal toch betrekking hebben op adventieven die als 'verontreiniging' zijn meegekomen in de gebruikte zaadmengsels.

Franse silene (foto's G. Stooker)

Voor Perzische klaver (fam. Fabaceae =vlinderbloemigen) geldt waarschijnlijk hetzelfde. Deze éénjarige plant komt soms voor in zogenaamde bloemrijke bermmengsels en kan dan verwilderen. Oorspronkelijk komt de soort uit Zuid- en Midden-Europa en Zuidwest-Azië en werd daar gebruikt als veevoedergewas.

Koekruid (*Vaccaria hispanica*) is eveneens een zeldzame akkersoort, ingeburgerd in de 19e eeuw vanuit Zuid-Europa. De lichtroze bloemetjes staan in ijle bijschermen; de kelk is opgeblazen en op de hoeken gevleugeld (scherp vijfkantig). De plant is aangetroffen op de ingezaaide keverbanken en ongetwijfeld is deze soort eveneens met de gebruikte zaadmengsels meegekomen.

Koekruid (foto's G. Stooker)

Tenslotte heeft een aantal leden van de Plantenwerkgroep een veldexcursie gehouden in het gedeelte dat de Koekampen heet. Tijdens die excursie en volgende terreinbezoeken zijn ook nog stekelige hanenpoot, Japanse gierst, pluimgierst, hoge fijnstraal en grote windhalm aangetroffen; allemaal akker- en storingssoorten die als bijzondere vondsten kunnen worden aangemerkt.

Een verrassing bij het postkantoor

Loes van Gorp & Marie Cécile van de Wiel

Op weg naar het postkantoor ziet Marie Cécile een vrolijk bloeiend plantje en besluit het nader te onderzoeken. De conversatie over het plantje met Loes wordt hieronder beschreven

Aanleiding

(MC) In maart 2020 verscheen het boek *De Kaaistoep*. Het was ook het begin van de coronaperiode maar gelukkig werden er veel boeken besteld. Deze werden door mij verstuurd via het Postnl-punt aan de Hasseltstraat. Bij één van de laatste bestellingen viel mijn oog op een vrolijk bloeiende plant naast het Ziggo-kastje ter plaatse: een klaverzuring-achtige, maar mij niet bekend. Omdat het pand toch gesloopt zou worden, dacht ik: neem maar mee naar huis, dan kan ik het bekijken. Thuisgekomen dacht ik: even Loes (coördinator plantenwerkgroep) informeren:

Stippelklaverzuring - Oxalis debilis in de Hasseltstraat (foto L. van Gorp)

Hoi Loes

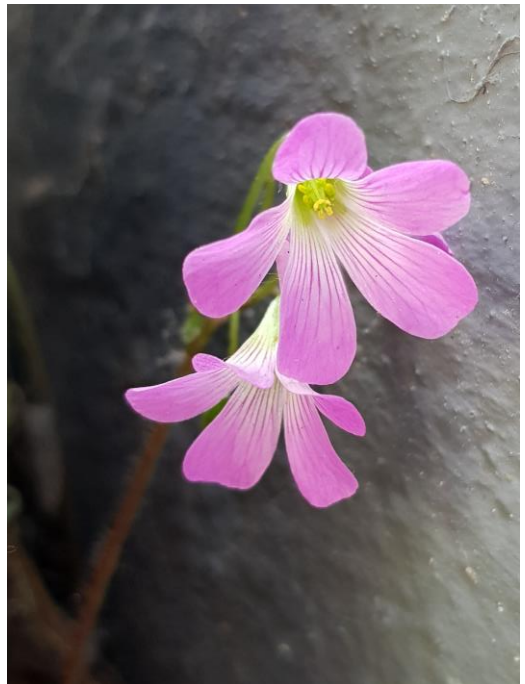
*Hoi Loes, zojuist was ik bij het postkantoor Hasseltstraat en ik zie er een klaverzuring die ik niet ken (rechts van het Ziggokastje). Nu gaan ze volgende week daar weg en de boel wordt gesloopt, dus ik dacht: neem maar mee om het uit te zoeken. Blijkt het de stippelklaverzuring te zijn (*Oxalis debilis*) en staat nog niet in de verspreidingsatlas [1] voor dit kilometerhok 133-398. Ik schaam me diep, de plant ligt nu te drogen.....
Kunnen we daar nog iets van melden? Er blijken overigens knolletjes aan te zitten, die heb ik niet. Er staat ook weer van dat leuke fakkelgras daar. Groetjes, MC.*

Bericht van Marie Cécile

(L) Op zondagmiddag 27 juni ga ik even in mijn tuin zitten en lees ik een emailberichtje van Marie-Cecile. Op de kaart van de verspreidingsatlas staan geen 30 stippen, dat is dus best een bijzondere soort, leuke vondst. Ik ben dan ook direct nieuwsgierig of er nog iets te zien is van deze plant; leuke aanvulling voor mijn km-hok. Als mijn koffie op is ga ik maar even een klein ommetje maken, mobieltje mee, de Hasseltstraat is om de hoek. Daar aangekomen kijk ik meteen maar even achter het kastje en jawel hoor, er staat nog een bloeiende plant. De stippeltjes die op de bladrand te zien moeten zijn kan ik niet meteen herkennen. Ik neem een enkel blaadje mee en probeer thuis het licht erop te laten vallen zodat ik die stippeltjes te zien krijg; dat valt nog niet mee. Om de soort te melden stuur ik mijn foto's naar waarneming.nl [2]

(L) Hoi Marie Cécile, ik ben er vandaag even heen gegaan en trof er gelukkig nog één bloeiende plant aan achter het kastje. Best weer bijzonder; ik heb 'm ingevoerd.

(MC) Gelukkig ligt hij mooi te drogen voor het herbarium.....

Stippelklaverzuring - Oxalis debilis (foto L. van Gorp)

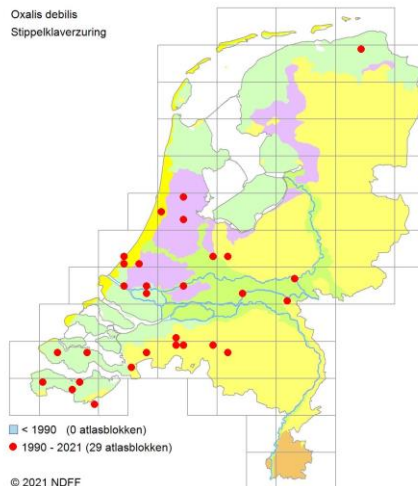
Klaverzuring

(L) Op waarneming.nl vind ik nog een vondst uit Tilburg in Tivoli van M. van Soest op 16-07-2015 [3]. Een artikel [4] en diverse afbeeldingen [5] over verschillende klaverzuringen geeft wat informatie. Op internet lees ik [6]: *Oxalis debilis*, de grootbloemige roze klaverzuring, roze houtsorrel of roze klaverzuring, is een vaste plant en kruid uit de familie Oxalidaceae. Zijn oorspronkelijke verspreiding is Zuid-Amerika, maar is een zeer kosmopolitische soort geworden die op alle continenten behalve Antarctica voorkomt. Het is te vinden in zowel gematigde als tropische gebieden. De bloemen, bladeren en wortels zijn eetbaar. Er bestaat bezorgdheid dat de plant alleen in kleine hoeveelheden mag worden geconsumeerd, omdat het oxaalzuur bevat dat calciumgebrek kan veroorzaken als het in grotere hoeveelheden wordt gegeten. Studies tonen aan dat dit een overdreven angst is. De bladeren hebben wat wordt beschouwd als een pittige citroenachtige smaak. Het is een bolgewas. De vrucht is een capsule. De zaden worden geprojecteerd, met een elastische omhulling. In Europa zijn de planten steriel en planten ze zich alleen via bollen voort. Onderzoek naar de naturaliserende populaties in China toont de aanwezigheid van 2 bloemvarianten, pollen met lage levensvatbaarheid en polyploidie.

Óxalis van Grieks *oxus* = zuur.

De naam zinspeelt op de zuren smaak van veel soorten van het geslacht; *débilis* (Latijn) zwak, krachteloos.

Bron: Verklarend woordenboek van wetenschappelijke plantennamen.

Verspreidingsatlas stippeklaverzuring - *Oxalis debilis*

Leuke vondst

(L) *Dank je wel Marie-Cécile, leuk dat je dit even deelde, het is echt een hele leuke vondst.*

Bronnen:

[1] <https://www.verspreidingsatlas.nl/5995>

[2] <https://waarneming.nl/waarneming/view/218372614>

[3] <https://waarneming.nl/waarneming/view/104431842/>

[4] http://www.br.fgov.be/DUMORTIERA/DUM_101/Dum%20101_9-22_Oxalis_Hoste.pdf

[5] <https://www.fenf.be/ipadclub/ipadclubplanten/klaverzuringfamilie.pdf>

[6] https://nl.abcdef.wiki/wiki/Oxalis_debilis

Ontwikkeling van de Tilburgse binnenstad

Jeffrey Raymakers

Vergroening binnenstad

Tilburg is sinds 2016 bezig met de vernieuwing van de binnenstad. Verschillende belanghebbenden, zoals bewoners van de binnenstad, ondernemers en groene partijen, waaronder onze KNNV-afdeling, denken mee over de inrichting van de openbare ruimte in het zogeheten planteam kernwinkelgebied. Naast keuze voor verlichting, zitgelegenheden, materiaalkeuze van de straten, zijn klimaatadaptatie en vergroening ook doelstellingen van de vernieuwing.

Het ontwerp voor het stadsforum van Bureau Zus.

KNNV is betrokken bij ontwikkeling

De KNNV-afdeling Tilburg is vanaf het begin bij de ontwikkeling betrokken. Aanvankelijk ging het om de ontwikkeling van het kernwinkelgebied (grote weg tussen Heuvelstraat en Stadhuisplein), maar inmiddels is de ontwikkeling van het Koningsplein erbij gekomen. Focus ligt nu op de ontwikkeling van het Stadsforum en de nieuwe Koningswei. De stevige vergroeningsambitie die de gemeente voor de binnenstad heeft, is daarbij ook meer komen te liggen op het Koningsplein. Als KNNV hebben we al menig goede inbreng gehad. Een grote winst is het besef bij de andere planteamleden en de gemeente dat vergroening niet direct verhoging van de biodiversiteit betekent. En dat de laag tussen kruiden en bomen, de struiken, van belang zijn voor een diverse, aantrekkelijke omgeving voor soorten. Dit besef zie je terug in het conceptontwerp van de Koningswei door gebruik van gelaagdheid en inheems plantenmateriaal. Binnenkort zal het voorlopig ontwerp worden gedeeld door de gemeente.

Versterken planteam

Graag blijf ik participeren in de planteams maar eind dit jaar verwachten wij ons eerste kind en zal mijn focus daarop komen te liggen! Ik zoek dan ook versterking om het planteam vanuit de KNNV te versterken. Om biodiversiteit op de agenda te houden en om de KNNV naar de partners te vertegenwoordigen. Het leuke aan deelname aan de planteam(s) voor het kernwinkelgebied en Koningswei is dat je de ontwikkelingen vanaf het beginstadium meekrijgt en meedenkt over de invulling van de openbare ruimte in de stad. Daarnaast leer je ook veel over de diverse processen en (beleids)afdelingen binnen de gemeente en bouw je een netwerk binnen en buiten de gemeente op. Lijkt het je leuk en zinvol om een bijdrage aan de ontwikkeling van Tilburg te leveren, vooral gericht op natuur en biodiversiteit? Of wil je er graag (eerst) meer over weten? Neem dan contact met me op. Dan praat ik je graag verder bij en bekijken we samen hoe je een rol kunt hebben.

Ik hoor graag van je!

✉ JeffreyRaymakers@gmail.com

Kijk voor meer informatie over het Stadsforum en Koningswei op www.tilburg.nl/actueel/stadsforum/

Een impressie van het vernieuwde Willemsplein (foto Bureau Zus).

Snelle steenloper

Rob Vereijken

Te snel

Het is bruin en het is weg voor je het goed kunt bekijken. Zo gaat het vaak in een hoekje achter mijn huis. Er liggen wat stenen en rommel en bij het verplaatsen van de stenen schiet hij weg naar een ander donker plekje waar ik hem niet meer te pakken krijg. De snelle steenloper is mij vaak te snel af.

Vogel of insect

Als je tegen een vogelaar zegt dat je een steenloper in je tuin hebt gezien, dan gelooft hij je vast niet. Een steenloper is een kortpotige steltloper die tijdens de trektijd aan de kust en in de delta zit. Het is vrijwel uitgesloten dat die zomaar in een stadstuin neerdaalt. Maar de steenloper in mijn tuin is geen vogel maar een duizendpoot. Om aan te geven dat het dier wel heel veel poten heeft, smijt de mens al gauw met termen als duizend en miljoen. De grotere donker- tot oranjebruine duizendpoten rondom huis hebben meestal 15 paar poten en totaal dus 'slechts' 30. Met hun platte en brede lichaam kruipen ze makkelijk tussen stenen en in spleten. Het lange lijf is verdeeld in allemaal segmenten en aan ieder segment zit één paar poten. Deze worden van voren naar achteren steeds iets groter. Het laatste naar achteren gerichte stel lijkt meer op een staart.

Rover

Helemaal aan de voorkant zitten op de kop twee dikke sprieten. Zulke gevoelige tasters zijn heel handig als je bijna altijd in het donker je eten moet zien te vinden. Steenlopers hebben wel twee kleine puntogen op de kop, maar daarmee zien ze niet veel; die zijn vooral om veranderingen in licht en donker op te merken. Die ogen werken goed, want ze zijn niet voor niets zo snel verdwenen als je wat hout of een steen optilt waarbij meteen een golf van licht op hen af komt. Op de vochtige plekken waar de duizendpoot leeft, zitten ook vaak pissebedden, spinnen, wormen, slakken en springstaarten. De meeste van deze bewoners eten schimmels en allerlei rottend spul dat zich in zulke donkere hoekjes verzameld. Van de ongeveer 40 soorten Nederlandse duizendpoten zijn er die daarvan leven, maar de steenloper is toch echt een rover. Hij jaagt op de afvalopruimers, spinnetjes en kleine insectenlarven. Hij kan ze vangen door zijn hoge snelheid en steekt er zijn gifkaken in. De prooi sterft en met zijn kaken knipt hij het slachtoffer in stukken en eet het verder op.

Gewone steenloper (foto H. Kuiper).

1000 poten!

Zo'n eetgedrag vindt de mens vaak gruwelijk, dit in tegenstelling tot het liefdevolle gedrag van de vrouwtjes van bepaalde duizendpootsoorten die de bevruchte eieren verzorgen. Het mannetje maakt een klein spinsel met daarin zijn spermapakketje en laat dat achter. Het vrouwtje ruikt dat, neemt het pakketje op en brengt het zelf naar haar geslachtsorgaan. Na de bevruchting worden de eitjes in kleine groepjes in de grond gelegd. Soms is er dan nog nazorg, waarbij zij de eieren bewaakt en schoonlikt, omdat er in een vochtige omgeving nogal snel schimmel op kan komen. De jonge steenloper die uiteindelijk uit het ei kruipt, heeft nog maar een stuk of vijf paar poten. Als het beestje groeit, moet hij regelmatig vervellen omdat zijn huid te klein wordt. Na zo'n vervelling komt er vaak weer één segment met twee poten bij. Zo groeit hij door tot 15 paar en een lengte van 3 centimeter. De weg naar volwassenheid kan wel twee jaar duren. Een snel wegkruipende steenloper in de tuin is voor velen een onprettige verrassende ervaring. Anders blijkt het binnenshuis te zijn, want in menig huishouden of kantoor wordt er smachtend geroepen om de hulp van een duizendpoot. Misschien dat de waardering nu ook overslaat naar onze buitenkruipers.

Berry Staps

Einde seizoen

Het seizoen van de plaggroep wordt traditioneel afgesloten met de 'zomermaaidag'. Op deze mooie dag sluiten we een bijzonder seizoen 2020/2021 af. Het is een bijzonder jaar omdat de impact van de coronapandemie het programma flink heeft verstoord. We zijn slechts 3 keer actief geweest op de heide. Wat daar weer bijzonder aan is, is dat we het seizoen zijn gestart met het zomermaaien en we gaan vandaag (7 augustus) het seizoen beëindigen met het zomermaaien. De andere dag hebben we geacteerd in een film voor Brabants Landschap. Alleen maar hoogtepunten dus. Ook de waterstand in de sloten was dit jaar bijzonder te noemen. Na de vele soms zeer droge jaren stond er nu zelfs eind juli nog water in de sloot. Dat is positief maar we moeten helaas toch nog constateren dat de grondwaterstand nog meters te laag is voor een natte-heibiotop.

Achterstallig onderhoud

Het is vandaag een prachtige dag. Volop zonneschijn en een enthousiaste groep vrijwilligers. In het terrein was het ook goed zichtbaar dat we de laatste anderhalf jaar niet hebben gewerkt. Als we niet snel ingrijpen gaan de dennetjes en de berken langzaam het terrein overwoekeren. Daardoor zou de jarenlange inspanning van de plaggroep verloren gaan. Dat gaat niet gebeuren. De opdracht voor vandaag is duidelijk. Het jaarlijkse zomermaai perceel maaien en de berken uitsteken. Iedereen staat te poppelen om weer aan de slag te gaan. Als er al coronakilo's zijn verzameld is er nu de gelegenheid om die eraf te werken.

Het zomermaaien

Jan is vandaag de bosmaaier(machinist) en Maarten de trouwe grasharker. Op het zomermaai perceel zien we steeds meer heide terugkomen. Een bewijs dat het zomermaaien resultaat heeft. Er hoeft dus

daardoor een steeds kleiner stukje van het zomermaai perceel gemaaid te worden. Als Jan eenmaal de bosmaaier heeft gestart dan zet hij die niet zomaar af. Na het zomermaai perceel wordt het pad naar de insectenkuil onder handen genomen, en als hij bij de insectenkuil is dan kan die ook wel een maaibeurt gebruiken.

Maarten harkt het maaisel weg (foto B. Staps).

Berken verwijderen

Er staan inmiddels veel berkjes en dennetjes op het terrein. In de winterperiode zijn de dennetjes nog best goed te zien, die blijven immers groen. De berkjes hebben dan hun bladeren verloren en vallen dan eigenlijk niet meer op. Nu de berkjes nog volop in het blad staan zijn ze makkelijker te zien. Dus de rest van de groep stort zich vol overgave op deze pioniersplant. Het doel is om de berken te verwijderen dus niet zagen of knippen, nee ze moeten verwijderd worden. De kleine berken kunnen met de hand uitgetrokken worden en de wat grotere met behulp van de schop. De echt 'grote' berken zullen later met de stronkentrekker verwijderd worden. De dennetjes kunnen wachten tot de winter.

De berken worden systematisch verwijderd onder 'toezicht' van Louis (foto B. Staps).

Een praatje en koffie

Het resultaat van het verwijderen van de berken is direct duidelijk zichtbaar. Daar waar de berken het zicht op de heide wegnamen is nu een aaneengesloten paars bloeiende heide zichtbaar. Dat maakt de leden alleen maar fanatieker.

Mooie dag

Na de koffie wordt duidelijk dat er de laatste tijd niet veel lichamelijke arbeid is verricht. Het energieniveau daalt. Er wordt wat meer naar plantjes, vlinders en spinnen gekeken dan voor de koffiepauze. En omdat genieten van de natuur ook één van de doelstellingen is van de plaggroep is dit eigenlijk een verplicht onderdeel.

Natuurmuseum Brabant activiteiten 4e kwartaal 2021 Spoorlaan 434, Tilburg

Toch nog een mooie zomer

Voor Natuurmuseum Brabant werd het, ondanks het wisselvallige weer, een mooie zomer. Op vijf juni mochten de deuren weer open en na een rustige start kwam de bezoekersstroom weer gestaag op gang. Het was heerlijk weer bezoekers te mogen ontvangen, na een half jaar in een stil museum te hebben gewerkt. De reacties van kinderen op de nieuwe Kikkerzaal, het gelach in *Mispoezen en Pechvogels* en het geroezemoes in het museumcafé, dat zo lang gesloten was geweest. Het weer hielp een handje mee: de bezoekerjfers in augustus waren zelfs beter dan die van het jaar daarvoor.

Mispoezen en pechvogels

Half juli ging ook de nieuwste tijdelijke tentoonstelling *Mispoezen en Pechvogels* open. De tentoonstelling toont aan dat prepareren echt een vak is: er staan genoeg voorbeelden hoe het mis kan gaan als er geen goed voorbeeld, kennis of materialen voorhanden zijn. En op deze manier kunnen objecten die al langere tijd in ons depot stonden, toch hun opwachting maken in een tentoonstellingszaal. Nog niet gezien? Het is zeker een bezoek waard!

Mispoezen en Pechvogels is tot en met de kerstvakantie te zien.

MispoesEekhoorn.

Natuur om de Hoek

Natuur om de Hoek is een project van Natuurmuseum Brabant waarbij kinderen 'op natuur' kunnen. Het project is door Naturalis een aantal jaar geleden geïnitieerd. Natuurmuseum Brabant wordt bij de uitvoering van het project lokaal ondersteund door T-Primair en ContourdeTwern/RenewtKids. De Natuur om de Hoek-clubs worden geleid door een pedagogisch ervaren clubbegeleider en een vrijwilliger met natuurkennis. Het project slaat goed aan en daarom zijn we op zoek naar nieuwe vrijwilligers! Herken jij jezelf terug in die vrijwilliger met passie voor natuur en vind je het erg leuk om je kennis te delen met kinderen van 8-10 jaar? Lees dan verder!

Wat is de natuurclub?

De natuurclub gaat elke week op een vaste dag naschools op pad (meestal van 15.00 tot 16.30 uur). Het gaat om maximaal 15-20 kinderen van groep 6 en 7. Er is een vaste begeleider vanuit ContourdeTwern of Natuurmuseum Brabant met pedagogische ervaring die de inhoud van de lessen mee bepaalt.

Er zijn circa 25 clubbijeenkomsten per schooljaar. De club gaat vrijwel altijd naar buiten. Er wordt gewerkt met thema's zoals waterdiertjes, stoeplantjes maar ook biodiversiteit en duurzaamheid. Soms worden ouders, wijkbewoners of andere externen betrokken bij de natuurclub.

Een natuurclub op onderzoek

Wat voor ondersteuning zoeken we?

We zoeken bij voorkeur iemand met natuurkennis die een natuurclub mee wil begeleiden. De vaste begeleiders vanuit Contour deTwern hebben interesse in natuur, maar hebben hier niet noodzakelijkerwijs veel kennis over. Daarom is het fijn als de vrijwilliger wel natuurkennis heeft en ideeën kan aandragen voor de inhoud.

Wat vragen we?

- Wekelijks beschikbaar op dezelfde dag, na schooltijd (nooit in de schoolvakanties). Kan in overleg ook voor een kortere periode dan een heel schooljaar.
- Natuurkennis aanwezig (vanuit opleiding of interesse).
- Affiniteit met de doelgroep: schoolkinderen van 8-10 jaar.
- Woonachtig in Tilburg en omstreken (scholen zijn niet altijd goed bereikbaar met openbaar vervoer). De natuurclubs vinden plaats binnen de ringbanen van Tilburg.
- Eventueel bereid te helpen bij de gastlessen, een paar keer per jaar onder schooltijd.

Wat mag jij van ons verwachten?

- Deelname aan verschillende activiteiten van Natuurmuseum Brabant zoals de kerstborrel en het jaarlijkse uitje.
- Gratis bezoek Natuurmuseum Brabant.
- Toegang tot cursusaanbod van Vrijwilligersacademie Tilburg.

Heb je interesse of een vraag?

Stuur dan een mail aan Hanny van den Brand via

✉ vacature@natuurmuseumbrabant.nl o.v.v. Begeleiding Natuurclub.

Lezingen en activiteiten

In verband met de coronamaatregelen zijn de lezingen en vakantieactiviteiten sinds begin 2020 geannuleerd. Omdat bezoekers een vaste route moeten volgen en samenscholingen nog zoveel mogelijk vermeden moesten worden, konden de vakantieactiviteiten deze zomer ook niet doorgaan. Op het moment van schrijven zijn de aanpassingen in de coronamaatregelen nog niet bekend: we weten dus nog niet of het nog mogelijk is om dit jaar nog (openbare) lezingen te plannen. Vooralsnog staan deze niet gepland. Mocht die situatie wijzigen, dan maken we dat via de website en andere sociale mediakanalen bekend!

Pin betaling

betaald worden.

Komt u naar het Natuurmuseum Brabant en maakt u gebruik van de versnaperingen in het museumcafé of wilt u een uitrijkaart van de parkeergarage? Dan kan dit alleen nog met een pin actie

Op de planning

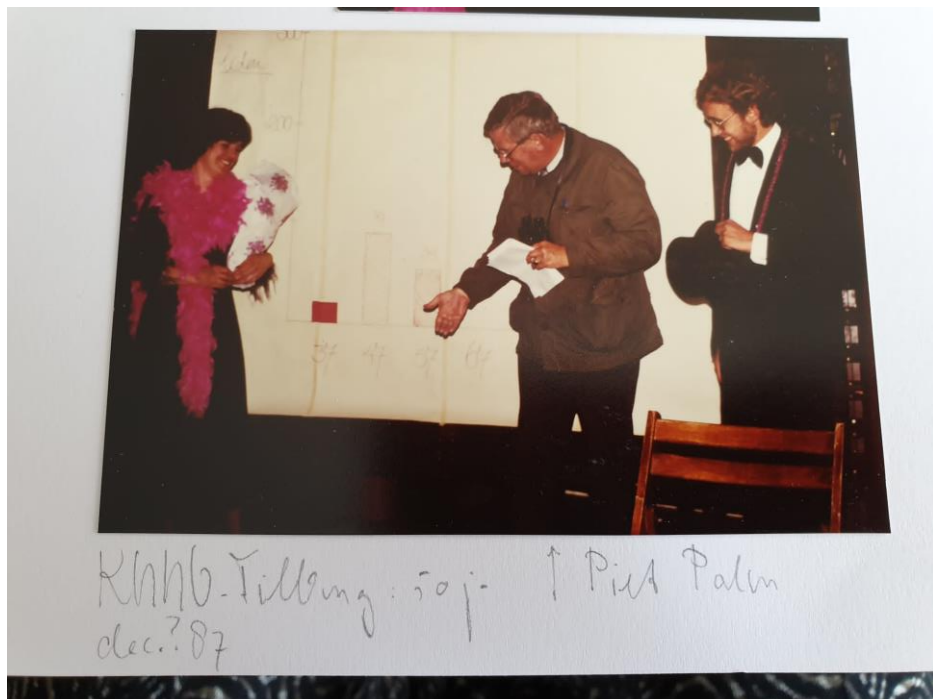
Er wordt gewerkt aan het nieuwe depot en er staan nieuwe tentoonstellingen op de agenda. In een volgende editie kunnen we daar meer over vertellen.

Witte gij ut?

Rob Vereijken

KNNV-feestje

Dit keer kwam ook een vraag binnen die meer met het eigen KNNV-verenigingsleven te maken heeft. Loes Lammers vond een foto waarop zichzelf (helemaal links) staat samen met mij (helemaal rechts) en met Piet Palm in het midden. Loes en ik waren nogal bont uitgedost omdat de KNNV 50 jaar bestond. Het was in 1987 ergens in november of december tijdens een feestavond. Haar vraag is dus wanneer vond dit feest nu precies plaats. Welke leden hebben nog een goed archief waarbij deze informatie boven tafel kan komen. Mogelijk dat er ook nog andere bijzonderheden over dit moment te benoemen zijn. Loes hoort het graag.

Wanneer vond dit feest nu precies plaats?

Kersenpitten- knager

Piet-Hein van de Sande is de tuinbaas van de kloostertuin Notre Dame aan de Bredaseweg. Het opvallende klooster wordt door Tilburgers vaak aangeduid als het witte klooster. Werkend in de tuin vond Piet-Hein een flinke verzameling kersenpitten. De zoete kersen in de tuin dragen lekkere sappige vruchten, maar er is een dier in de tuin die de achtergebleven pitten verzamelt en er van eet.

Hij heeft in de tuin ook een Siberische grondeekhoorn gespot en hij dacht te zien dat dit diertje van de vruchten at. De pitten zijn aan één kant mooi aangevreten en leeggegeten. Zijn vraag is natuurlijk of de Siberische grondeekhoorn zo iets doet of dat een andere knager, zoals een bosmuis, hier aan het werk is geweest. Deze grondeekhoorn komt in Nederland verder vrijwel nergens voor, dus juist de ervaringen van de Tilburgse natuurliefhebbers zijn zeer waardevol.

Verzameling aangeknaagde kersenpitten (foto P. van de Sande).

Oude vragen

Er liggen nog wat oude vragen op een antwoord te wachten, zoals de vraag van Jan de Jong over een symmetrische tekening op de bast van een berk. En Bob Cremers weet nog te weinig over zijn peuterende kauwen op de zonnebloemen en Marlieke van Woerkom heeft nog geen idee over het telkens met houtsnippers toegedekt halletje in het gras.

Reacties en nieuwe vragen

Heeft u informatie over de aangevreten kersenpitten of weet u meer over de feestfoto van de KNNV? Stuur dan je antwoord in. Natuurlijk zijn ook berichten met nieuwe vragen of onbekende waarnemingen welkom. Stuur jouw reactie naar

Rob Vereijken: ☎ 06-83125218 of ✉ rob.vereijken@planet.nl.

Reacties tot 17 november 2021 kunnen in de volgende aflevering verwerkt worden.

Coördinatoren van de werkgroepen:

Dongevallei:	Guido Stoker 06 – 12215643 dongevallei@tilburg.knnv.nl
Foto's:	Marcelle Leoné 013 – 4557220 fotos@tilburg.knnv.nl
Geologie:	Wouter van Hengel 06 – 36301954 geologielandschap@tilburg.knnv.nl
Insecten:	Theo Peeters 013 – 4560116 insecten@tilburg.knnv.nl
Kaaistoep:	Jaap van Kemenade 06 – 53941104 kaaistoep@tilburg.knnv.nl
Mossen:	Maarten Mandos 013 – 5050930 mossen@tilburg.knnv.nl
Paddenstoelen en korstmossen:	José Langens 06 – 27042960 paddenstoelen@tilburg.knnv.nl
Plaggen:	Berry Staps 013 – 5347070 plaggroep-knnv-tilburg@hotmail.nl
Planten:	Loes van Gorp 013 – 5423672 planten@tilburg.knnv.nl
Stadsnatuur:	Rob Vereijken 013 – 5438841 stadsnatuur@tilburg.knnv.nl
Vogels:	Ben Akkermans 013 – 5362107 vogels@tilburg.knnv.nl
Zoogdieren:	Vacature Tijdelijk 013 – 5436541

Contributie:

Gewone leden	: € 30,00
Huisgenootleden	: € 12,50
Jongeren tot 25 jaar	: € 15,00
Buurleden (leden die al lid zijn van een andere afdeling)	: € 12,50
Abonnement Oude Ley	: € 15,00

Ledenadministratie:

Marie-Cécile van de Wiel
Veldhovenring 27, 5041 BA Tilburg
013 – 5436541 | secretaris@tilburg.knnv.nl
Rekeningnummer van de afdeling:
NL03 TRIO 0390 2533 91 t.n.v. KNNV-afd. Tilburg
Opzegging van het lidmaatschap vóór 1 november bij de secretaris.

Secretariaat KNNV-afd. Tilburg
Veldhovenring 27
5041 BA Tilburg

